

УДК 343.97

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.17.36>

ПРО ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ САНКЦІЙ НОРМ, ЯКІ ПЕРЕДБАЧАЮТЬ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

Мовчан Роман Олександрович,
доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права
(Донецький національний університет
імені Василя Стуса, м. Вінниця,
Україна)

Статтю присвячено дослідженню санкцій кримінально-правових норм, які передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення у сфері раціонального використання та охорони земель (статті 239, 239-1, 239-2 та 254 Кримінального кодексу України). Розглядаються проблеми, які виникають через недосконалість цих санкцій, пропонуються конкретні шляхи вдосконалення останніх.

Так, у межах дослідження доведено, що в процесі поділу всіх кримінально-протиправних діянь (кримінальних правопорушень) на злочини та кримінальні проступки необхідно рухатися «складним» і рутинним, проте виваженим шляхом, який найбільше унеможливило суб'єктивізм та довільність. Автором доводиться, що такий процес має складатися з декількох умовних етапів: 1) закріплення в кримінальному законі визначень понять «злочин» та «кримінальний проступок», у яких будуть міститися максимально чіткі та формалізовані критерії їх розмежування за ступенем суспільної небезпеки; 2) ретельного вивчення суспільної небезпеки кожного діяння, що дасть змогу ідентифікувати його як злочин або як кримінальний проступок за допомогою зіставлення з їх ознаками; 3) з урахуванням раніше встановленої належності діяння до категорії кримінального правопорушення і має відбуватися змістовне наповнення санкцій кримінально-правових норм конкретними видами і розмірами покарань, які законодавець визначить як потенційно можливі за вчинення злочину або кримінального проступку.

У результаті написання статті, урахуваючи вищезгадані методологічні вимоги, а також попередні роботи автора, присвячені відповідній проблематиці, розроблено систему науково обґрунтованих, адекватних, таких, що враховують тенденції правозастосування, та узгоджених між собою санкцій норм, якими передбачається відповідальність за кримінальні правопорушення у сфері охорони та використання земель.

Ключові слова: санкції, кримінальна відповідальність, кримінальні правопорушення, злочин, кримінальний проступок, норма, земля.

ON THE PROSPECTS OF IMPROVING THE SANCTIONS OF THE NORMS PROVIDING FOR LIABILITY FOR CRIMINAL OFFENSES IN THE SPHERE OF PROTECTION AND RATIONAL USE OF LAND

Movchan Roman Oleksandrovyh,
Doctor of Law Sciences,
Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department
of Constitutional, International
and Criminal Law
(Vasyl' Stus Donetsk National University,
Vinnitsa, Ukraine)

The article is devoted to the study of sanctions of criminal law provisions providing for liability for criminal offenses in the field of rational use and protection of lands (Articles 239, 239-1, 239-2 and 254 of the Criminal Code of Ukraine). The problems arising from the imperfection of these sanctions are considered, specific ways of improving the latter are proposed. So, within the framework of the study, it was proved that in the process of dividing all criminal offenses (criminal offenses) into crimes and criminal offenses, it is necessary to move in a "complex" and routine, but measured path, which makes subjectivity and arbitrariness as impossible as possible. The author proves that such a process should consist of several conditional stages: 1) consolidation in the criminal law of the definitions of the concepts of "crime" and "criminal offense", which will contain the most clear and formalized criteria for their differentiation according to the degree of public danger; 2) a thorough study of the social danger of each action, which will identify it as a crime or as a criminal offense by comparing it with their features; 3) taking into account the previously established belonging of the act to the category of a criminal offense, there should be a meaningful filling of the sanctions of criminal law with specific types and sizes of punishments that the legislator will define as potentially possible for committing a crime or criminal offense. As a result of writing the article, taking into account the above methodological requirements, as well as the author's previous works on the relevant issues, a system of scientifically grounded, adequate, taking into account trends in law enforcement, and coordinated sanctions has been developed, which provides for liability for criminal offenses in the field of protection and land use.

Key words: sanctions, criminal liability, criminal offenses, crime, criminal offense, norm, land.

Постановка проблеми. Одне з основних місць у боротьбі зі злочинністю посідає покарання – захід примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення (далі – к.пр.), та який полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. При цьому покарання має на меті не тільки кару, а і виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових к.пр. як засудженими, так й іншими особами (ст. 50 Кримінального кодексу України (далі – КК)).

Проаналізувавши практику застосування норм, які передбачають відповідальність за вчинення к.пр. у сфері охорони та використання земель (статті 239, 239-1, 239-2 та 254 КК), можемо констатувати, що в результаті притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні останніх, задекларовані вище цілі покарання переважно не досягаються. Не в останню чергу наявність цього негативного явища пояснюється вадами санкцій розглянутих кримінально-правових заборон, необхідність удосконалення яких і спонукала автора до написання цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика конструювання санкцій у кримінально-правовій доктрині традиційно належить до активно досліджуваних. Помітний внесок у її розроблення зробили такі вітчизняні вчені, як О.П. Горох, Н.О. Гуторова, Т.А. Денисова, О.О. Дудоров, О.О. Книженко, А.А. Музика, Н.А. Орловська, Є.О. Письменський, Ю.А. Пономаренко, Ю.В. Філей, П.Л. Фріс, М.І. Хавронюк та інші. Визнаючи неабияку теоретичну та практичну значущість робіт названих авторів, водночас необхідно констатувати, що у більшості з них висвітлюються лише загальні аспекти відповідної проблематики, а питання конструювання санкцій розглянутих норм у науці залишається ще не дослідженим.

Саме тому **метою** цієї статті є розроблення системи науково обґрунтованих, адекватних, таких, що враховують тенденції правозастосування, та узгоджених між собою санкцій норм, якими передбачається відповідальність за к.пр. у сфері охорони та використання земель.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що автор цих рядків уже не вперше намагається критично осмислити санкції досліджуваних кримінально-правових норм. Аби не дублювати всіх положень, викладених в інших роботах, тут зазначимо лише те, що за результатами написання однієї з попередніх статей (у співавторстві з О.О. Дудоровим) ми дійшли таких висновків:

1) у санкціях основних складів досліджуваних к.пр. (частини перші) має бути передбачений єдиний безальтернативний основний вид покарання – штраф. Щодо позбавлення права обіймати певні посади або провадити певну діяльність, то воно має бути згадане як додатковий (факультативний) вид покарання;

2) враховуючи підвищену суспільну небезпеку діянь, за які нами пропонується передбачити відповідальність у кваліфікованих та особливо кваліфікованих складах аналізованих к.пр. (частини другі та треті) [1, с. 895–896], вважаємо за доцільне зберегти у відповідних санкціях указівки на такий вид покарання, як позбавлення волі на певний строк. Водночас ми переконані в тому, що прагнення посилити відповідальність за певні діяння за допомогою вказівки на позбавлення волі на певний строк як єдиний вид покарання може призвести до зворотного ефекту, який ми можемо спостерігати і сьогодні, коли замість «реального» відбування покарання абсолютно всі винні особи звільняються від призначеного покарання у вигляді позбавлення волі (те саме стосується й обмеження волі).

Саме тому в цих санкціях варто вказати (поруч із позбавленням волі на певний строк) і на альтернативний основний вид покарання у вигляді штрафу. Це дасть змогу реалізувати принцип індивідуалізації кримінальної відповідальності, враховуючи характер заподіяних наслідків;

3) єдиною нормою, в санкції якої має міститися безальтернативна вказівка на покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк, є проєктована ч. 4 ст. 239 КК. Це пояснюється тим, що в ній ідеться про такий найбільш тяжкий вид наслідків, як смерть людини [2].

Однак лише доповнення санкцій досліджуваних кримінально-правових заборон указівкою на покарання у вигляді штрафу навряд чи зможе істотно покращити ситуацію у сфері кримінально-правової охорони земель в Україні. Очевидно, що досягнення цієї мети вимагає перегляду задля істотного збільшення і передбачених чинними редакціями частин перших відповідних статей КК розмірів штрафів, від яких надалі варто відштовхуватись і під час конструювання санкцій, передбачених за вчинення кваліфікованих складів. Так, середній розмір штрафу, який призначався за вчинення к.пр., передбаченого ст. 239 КК, складав 2 013 грн, ст. 239-1 КК – 4 037 грн, ст. 239-2 КК – 3 258 грн, ст. 254 КК – 1 558 грн.

Не менш цікаво й те, що з часу набрання чинності КПК України у 2012 р. більшість справ із розглядуваної категорії завершується затвердженням судом укладених між прокуратурою та обвинуваченим угод про визнання винуватості (у 73%, а за статтями 239-1, 239-2 КК – у всіх 100%). Проте, затверджуючи відповідні угоди, суди лише в поодиноких випадках звертають увагу на те, чи передбачаються ними відшкодування завданих к.пр. збитків [3]. В абсолютній же більшості проаналізованих справ, у яких діяннями винних були завдані збитки на суму, наприклад, у розмірі 4 млн 771 тис. грн [4], 395 660 грн [5], суди затверджували угоди, попри те, що про відшкодування цих значних сум у них не йшлося. За таких умов питання про те, чи можуть правопорушників зупинити зазначені вище суми штрафів (510 грн, 850 грн тощо), які не супроводжуються навіть покладенням на винних обов'язку щодо відшкодування завданих матеріальних збитків, мабуть, варто вважати риторичним.

Отже, враховуючи критичний стан земельних ресурсів в Україні, а також наведені положення, вважаємо, що передбачені чинними санкціями досліджуваних норм розміри штрафів потребують перегляду задля їх істотного підвищення. Врешті-решт необхідність такого кроку опосередковано визнали і парламентарії, свідченням чого є положення двох нормативно-правових актів:

1) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 р., яким було збільшено розміри штрафів, передбачених у частинах перших чинних редакцій статей 239 (від 1 тис. до 4 тис. НМДГ), 239-1 (від 1 тис. до 3 тис. НМДГ), 239-2 (від 1 тис. до 3 тис. НМДГ), а також ст. 254 КК (від 1 тис. до 3 тис. НМДГ).

Однак наведений підхід до вирішення проблеми характеризується фрагментарністю, «довільністю» та певною алогічністю. Це твердження базується на таких обставинах:

1) реалізація пропонованих ініціатив жодним чином не поліпшила наявну ситуацію щодо практики застосування норм, які передбачають кваліфіковані склади досліджуваних к.пр., у яких не міститься такий вид покарання, як штраф;

2) пропозиція щодо передбачення у ч. 1 ст. 239 КК покарання у вигляді штрафу на суму від 1 тис. до 4 тис. НМДГ не може бути підтримана, зважаючи на низку аргументів: а) такі межі покарання видаються занадто широкими; б) за такого конструювання спостерігається «розповзання» від «кримінального проступку» до «нетяжкого злочину»; в) відсутнє логічне пояснення того, чому, наприклад, за некваліфіковане забруднення або псування земель законодавець передбачив штраф у розмірі від 1 тис. до 4 тис. НМДГ, зарахувавши це к.пр. до нетяжких злочинів, а за некваліфіковане незаконне заволодіння поверхневим шаром земель (як «звичайних», так і водного фонду) – від 1 тис. до 3 тис. НМДГ, визнавши їх кримінальними проступками;

2) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про видобуток бурштину та інших корисних копалин» від 19 грудня 2019 р., із набранням чинності якого ст. 254 КК було доповнено новою частиною (ч. 2), у санкції якої одним з альтернативних видів покарань є штраф у розмірі від 7 тис. до 10 тис. НМДГ. Однак такий розмір штрафу, на нашу думку, виглядає завищеним і таким, який гостро дисонує з тими сумами, які передбачені як у ч. 1 ст. 254 КК, так і в санкціях інших статей КК, якими регламентовано відповідальність за к.пр. проти довілля.

Водночас вважаємо, що найбільш удалим орієнтиром на шляху до вдосконалення санкцій досліджуваних заборон є нещодавно оновлена редакція ст. 246 КК, санкція ч. 1 якої передбачає як один із можливих видів покарань штраф у розмірі від 1 000 до

1 500 НМДГ. Однак, урахувавши конституційне положення про те, що саме земля є основним національним багатством, доходимо висновку, що санкції за вчинення к.пр. у сфері земельних відносин мають бути більш суворими.

До речі, спираючись на результати проведеного дисертаційного дослідження, А.М. Шульга некваліфіковане забруднення або псування земель, яке (відповідно до ст. 239 КК, викладеної в редакції Закону від 22 листопада 2018 р.) має бути зараховане до нетяжких злочинів, пропонує вважати кримінальним проступком [6, с. 74]. Однак у відгуку офіційного опонента О.О. Дудоров резонно звертає увагу на те, що жодного обґрунтування на користь цього автором не пропонується. «Таким чином, – резюмує вчений, – дисертант (як і наш законодавець) демонструє довільність під час визначення кримінально-правового статусу земельних деліктів, що не дозволяє говорити про виважену диференціацію кримінальної відповідальності за їх учинення». Водночас О.О. Дудоров припускає, що такої довільності вдалося б уникнути, якби А.М. Шульга учення про кримінальні проступки (а про його наявність свідчать серйозні монографічні дослідження і наукові статті вітчизняних науковців) спробував екстраполювати на досліджувані ним земельні правопорушення.

Як відомо, ухвалюючи Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», законодавець зупинився на моделі, яка передбачає зарахування до кримінальних проступків тих діянь, за вчинення яких передбачене основне покарання у вигляді штрафу в розмірі не більше 3 тис. НМДГ або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі. Однак, пропонуючи поділ усіх к.пр. залежно від передбачених за їх учинення покарань, ні розробники Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», ні більшість науковців не дають відповіді на головне, на нашу думку, питання: які ж критерії мають братися за основу під час оцінки суспільної небезпеки того чи іншого діяння, формальним вираженням якої є санкції відповідних кримінально-правових норм, які надалі і визначатимуть належність діянь до категорії злочину чи кримінального проступку? Перефразовуючи та дещо спрощуючи поставлене питання, його можна сформулювати так: які конкретно діяння мають бути зараховані до злочинів, а які – до кримінальних проступків?

Вочевидь, варто підтримати позицію О.О. Дудорова щодо того, що задля подолання критикованої «довільності» необхідно розробити критерій, який чітко і виважено розмежовуватиме злочини, кримінальні проступки та адміністративні делікти. Лише за такої послідовності розв'язання цієї фундаментальної проблеми вдасться уникнути довільності у зарахуванні діянь до кримінально- або адміністративно-правової площини і ситуації загалом, коли спочатку будуть ухвалені келійно опрацьовані і не до кінця продумані законодавчі зміни, а згодом доктрина буде вимушена пояснювати і коментувати їх [7, с. 48].

Інакше кажучи, замість звичного для вітчизняного правотворення «простого» та швидкого підходу, коли, наприклад, Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» усі діяння були одномоментно поділені на злочини та кримінальні проступки (залежно від уже передбачених санкціями кримінально-правових норм покарань, більшість із яких є абсолютно довільними та про обґрунтованість яких наразі не йдеться), необхідно рухатися прямо протилежним, хоч більш «складним» і рутинним, проте виваженим шляхом, який найбільше унеможливило суб'єктивізм та довільність. Останній, на наше переконання, має складатися з декількох умовних етапів.

1 етап. Закріплення в кримінальному законі визначень понять «злочин» та «кримінальний проступок», у яких будуть міститися максимально (настільки це можливо) чіткі та формалізовані критерії їх розмежування за ступенем суспільної небезпеки.

2 етап. Ретельне вивчення суспільної небезпеки кожного діяння, яка (з огляду на попереднє) дасть змогу ідентифікувати його як злочин або як кримінальний проступок за допомогою зіставлення з їх ознаками.

3 етап. З урахуванням раніше встановленої належності діяння до категорії к.пр. і має відбуватися змістовне наповнення санкцій кримінально-правових норм конкретними видами і розмірами покарань, які законодавець визначить як потенційно можливі за вчинення злочину або кримінального проступку.

Зважаючи на ці положення, найбільш привабливими для нас виглядають напрацювання тих науковців, які не обмежуються наведенням визначення кримінального проступку, а намагаються сформулювати чіткі критерії його відмежування від злочину. Такі критерії свого часу (у 2014 р.) були запропоновані М.І. Хавронюком, через що його підхід до вирішення розглядуваного питання нам імпонує. На думку вченого, критеріями сутнісної відмінності між злочином та кримінальним проступком має бути тяжкість і характер діяння, що можна продемонструвати так:

– *злочин* – це діяння, яке: а) спричиняє **значну** (як-от середньої тяжкості тілесні ушкодження) або **тяжку** (тяжкі тілесні ушкодження чи смерть) **шкоду** або б) створює небезпеку заподіяння тяжкої шкоди (наприклад, коли йдеться про створення банди або про державну зраду);

– *кримінальний проступок* – це діяння, яке: а) заподіює **істотну шкоду**, що не є значною (як-от легкі тілесні ушкодження) або б) створює небезпеку заподіяння значної шкоди (як-от небезпека значного забруднення навколишнього природного середовища)¹.

Але найголовнішим є те, що М.І. Хавронюк пропонує безпосередньо у кримінальному законі визначити те, що саме є істотною, значною та тяжкою шкодами:

– *тяжка шкода* – такі наслідки у випадках, коли вони не зазначені як ознаки складу злочину, передбаченого КК: тяжкі тілесні ушкодження, заподіяні одній особі, а також двом або більше особам, зокрема й унаслідок масового захворювання (епідемії), зараження, опромінення або отруєння; зараження особи ВІЛ або іншою невиліковною інфекційною хворобою; тривале (понад 30 днів) незаконне позбавлення людини волі; техногенна катастрофа, екологічне лихо або надзвичайна екологічна ситуація; велика або особливо велика матеріальна шкода, зокрема і внаслідок епізоотії або масової загибелі тварин чи рослин; підриив безпеки держави; зрив виконання бойового завдання. Різновидом тяжкої шкоди є особливо тяжка шкода;

– *значна шкода* – такі наслідки, якщо вони не зазначені в законі як тяжка або особливо тяжка шкода та у випадках, коли вони не зазначені як ознаки складу злочину, передбаченого КК: середньої тяжкості тілесні ушкодження двом або більше особам; порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина; значне забруднення, отруєння чи забруднення навколишнього природного середовища; значна матеріальна шкода; інші наслідки, що свідчать про значущість заподіяної шкоди. перелік проявів значної шкоди, на відміну від тяжкої, може бути невичерпним [9, с. 121–122]².

¹ В одній з останніх праць М.І. Хавронюк дещо змінив свою концепцію, пропонуючи зараховувати до кримінальних проступків лише ті діяння, які спричинили шкоду, що не є істотною [8, с. 126].

² На нашу думку, незважаючи на часткову втрату актуальності, пов'язану з оновленням кримінального законодавства, запропоновані критерії поділу різних видів «шкоди» є більш вдалимими (порівняно з тими, про які йдеться у ст. 2.1.4 проекту нового КК) [10].

Очевидно, що показники відповідної шкоди мають бути ретельно продумані та засновані, зокрема, на результатах відповідних кримінологічних досліджень, що, вочевидь, має бути зроблено в межах підготовки проєкту нового КК. Виходячи з положень, які були викладені раніше, а також із сучасних реалій показника НМДГ, який застосовується під час кваліфікації к.пр., розміру мінімальної заробітної плати, середнього розміру заробітної плати в Україні, у земельних к.пр. «екологічної» спрямованості «істотною» пропонуємо вважати таку майнову шкоду, яка в 10, «значною» – в 50, «тяжкою» – в 250 або більше разів перевищує НМДГ. Безумовно, можна дискутувати щодо обґрунтованості зазначених показників. Проте загалом вважаємо, що ця модель (концепція) є оптимальною.

Тепер, екстраполюючи наведені положення на проблематику цього дослідження, можна перейти до формулювання пропозицій щодо змістовної наповнюваності санкцій кримінально-правових норм, якими передбачено відповідальність за досліджувані к.пр.

Щодо передбачених новими редакціями досліджуваних заборон строків позбавлення волі, то під час їх визначення мають братися до уваги як іноземний, так і вітчизняний досвід кримінального правотворення під час конструювання подібних за змістом норм (принцип системності).

Внаслідок вивчення іноземного досвіду виявлено, що залежно від оцінки суспільної небезпеки виявів порушень земельного законодавства позиції іноземних парламентаріїв можна розділити на дві групи:

1) у більшості країн СНД за забруднення або псування земель, яке не призвело до смерті людини (переважно це частини другі), передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 2 або 3 років, а за ті діяння, що призвели до смерті людини, – від 2 до 5 років позбавлення волі;

2) у країнах-представниках «західної» гілки романо-германської кримінально-правової системи, досвід яких, ураховуючи закріплений в Основному Законі стратегічний курс держави на набуття повноправного членства України в ЄС, має бути врахований насамперед; у державах «югославської» групи санкції за аналогічні діяння є значно суворішими: за вчинення некваліфікованих посягань передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 5 років, а за земельні делікти, наслідком яких стала смерть людини, – на 8 років (більшість країн «югославської» групи), 10 років (Македонія, Словаччина, ФРН), 15 років (Нідерланди, Норвегія).

Щодо досвіду вітчизняного правотворення («... конструкція санкції має бути узгодженою із санкціями за вчинення інших (близьких за видом і характером) злочинів» [11, с. 85–86]) зазначимо, що завдяки *системному* аналізу норм, розташованих лише в одному розділі VIII Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти довкілля», ми можемо переконатися у повній *безсистемності* законодавця під час оцінки суспільної небезпеки розглядуваних к.пр.³ Ідеться про те, що у санкціях цих норм, незважаючи на те, що ними передбачається відповідальність за приблизно рівні за ступенем суспільної небезпеки діяння, встановлено покарання, які подеколи радикально різняться за ступенем своєї суворості.

Та все ж, аналізуючи обґрунтованість цих санкцій та розмірковуючи над конструюванням нових редакцій досліджуваних норм, ми дійшли висновку про те, що, як це буває зазвичай, «істина» перебуває десь посередині: з одного боку, передбачені у статтях 239, 239-1 та 239-2 КК (у їх частинах, присвячених кваліфікованим складам) строки позбавлення волі треба вважати очевидно заниженими; з іншого – не менш очевидно виглядає і не виправдана суворість покарань, передбачених у частинах других статей 245 та 252 КК, ч. 3 ст. 240-1 КК, а також у ч. 4 ст. 254 КК, які дають можливість

³ Детальніше про це див. [2].

суду призначити, наприклад, за знищення об'єкта ПЗФ шляхом підпалу, більш суворе покарання, ніж навіть за кваліфіковане умисне вбивство (ч. 2 ст. 115 КК).

Висновки. Отже, керуючись усіма зазначеними положеннями, враховуючи рекомендовану структуру статей 239, 239-1 та 239-2 КК⁴ (ч. 1 – діяння, що заподіяли істотну шкоду, ч. 2 – значну (до неї прирівнюються відповідні прояви, вчинені за наявності інших кваліфікувальних ознак), ч. 3 – тяжку), пропонуємо передбачити в них покарання у вигляді таких штрафів:

- 1) частини перші – від 1 500 до 3 тис. НМДГ (кримінальний проступок);
- 2) частини другі – від 3 тис. до 6 тис. НМДГ;
- 3) частини треті – від 6 тис. до 10 тис. НМДГ (злочини).

Що ж до покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк, то воно має бути таким:

- 1) частини другі статей 239, 239-1 та 239-2 КК – до 3 років;
- 2) частини треті статей 239, 239-1 та 239-2 КК – від 3 до 5 років;
- 3) а в ч. 4 ст. 239 КК – від 5 до 8 років.

Список використаних джерел:

1. Мовчан Р.О. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері земельних відносин: законодавство, доктрина, практика : монографія; передмова д-ра юрид. наук, проф., заслуженого діяча науки і техніки України О.О. Дудорова. Вінниця : ТОВ «Твори», 2020. 1152 с.
2. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Про напрями вдосконалення механізму кримінально-правової охорони довкілля (на замітку розробникам нового Кримінального кодексу України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2020. № 1. С. 92–125.
3. Ухвала Краснолуцького міського суду Луганської області від 30 липня 2013 р. у справі № 413/4220/13-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/32777363>.
4. Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 8 вересня 2014 р. у справі № 686/17732/14-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40399879>.
5. Вирок Лисичанського міського суду Луганської області від 5 жовтня 2018 р. у справі № 423/7600/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76951237>.
6. Шульга А.М. Кримінально-правова охорона земельних ресурсів в Україні: теоретико-правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2019. 525 с.
7. Дудоров О.О. Про розмежування злочинів та адміністративних правопорушень у контексті запровадження кримінальних проступків. *Кримінальне право: теорія і практика (вибрані праці)*. Київ : Ваіте, 2017. С. 44–50.
8. Хавронюк М. Кілька кроків до забезпечення відносної пропорційності. *Кримінальна юстиція: quo vadis? V Львівський форум кримінальної юстиції* : збірник матеріалів науково-практичної конференції (19–20 вересня 2019 року). Львів : ЛьвДУВС, 2019. С. 123–131.
9. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право : навч. посіб. / за заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.
10. Проект Кримінального кодексу України. Контрольний текст (станом на 02.01.2021 року). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/01/04/kontrolnyj-proekt-kk-02-01-2021.pdf>.
11. Музика А.А., Горох О.П. Покарання за незаконний обіг наркотиків : монографія. Хмельницький : Вид-во Хмельницького університету управління та права, 2010. 224 с.

⁴ Статтю 254 КК пропонуємо виключити із системи чинного кримінального законодавства.